

Scurt istoric

Documentele monografice asupra zonei Zăbrăuți în urma cercetarilor, date concludente nefiind descoperite, au fost încercari vagi înca din 1881 când Gheorghe Ghindar- subprefect de Zăbrăuți "spre știința de hotarele plăsii și a comunelor de aici către Prefectură" întocmeste o monografie de 6 pagini si amintește de Movilița ca datând de pe vremea lui Ștefan cel Mare. Printre atribuțiile vătașilor rurali cuprinse în regulament era specificat și faptul că sunt recrutați de bună voie pe o perioadă de 3-5 ani, lucrau prin rotație cu săptămâna, la nevoie, toți. Tragerea clopotelor la biserici era semnalul de alarmă, iar baterea tocii sau sunetul goarnei de către "craime" erau mijloace de alertare a cetățenilor. Călugărul Paul de Alep, în secolul XVII, care a traversat valea Zăbrăuțului, scria : "...drumurile erau naturale. Nimeni nu avea grijă de drumuri și poduri, acestea din urmă fiind cu totul primitive". De abia în anul 1879 odată cu aplicarea "Legii drumurilor" începe să se formeze o preocupare și aici se întocmeste un buget comunal aparte, se efectuează prestații în natură cu "palmele" sau cu vitele în vederea construirii și întreținerii drumurilor. Asupra comunei de-a lungul timpului s-au abatut o serie de fenomene naturale : cutremurul din anul 1940 care a afectat majoritatea caselor (case dărâmate, hodgege, case din pământ), foametea din 1946-1947, oamenii ajungând să se ducă pentru un sac de porumb până la Timișoara.

Organizare și administrație sec. XIX-XX

Din lipsă de date concludente - cel puțin până în prezent - luând ca date de referință recensământul din 1774 și până în 1864, doar acestea vorbesc de o sistematizare administrativ-financiară rurală. Aceasta nu ne îndreptățește să credem, totuși, ca în viața satului în Zăbrăuț nu intervenea și o instituție coordonatoare a treburilor publice înca din cele mai vechi timpuri. Toate actele de vânzări-cumpărări-danii-precini, se efectuau și purtau pecetea locului. Această instituție de interes public, social s-a numit "sfat obștesc". Pe fondul acestui "sfat", care se întrunea în aceeași casă sau pe rând la bătrânii satelor, s-a ajuns la un local oferit de buna voie sau cu chirie, și unde se desfășurau treburile obștii. Acest local a căpătat numele de "primărie" odată cu satul care căpăta denumirea de "comună" ca ecou al Comunei din Paris de la 1789. Apariția "Ligii comunelor" face ca în 1865 să se grupeze cătunele și să se teritorializeze comunele sub aspect administrativ, astfel comuna Movilița, cu Trotușanu, având 566 case locuite de 589 familii și 3 biserici.

Demografie

Fenomenul demografic în Zăbrăuț nu se deosebește cu nimic de același fenomen de aiurea. Cât de mare, cât de întins și numeros să fi fost un sat în vechime, dar în Evul Mediu? Documentele vremii refuză - cel puțin până în prezent - să ne furnizeze date statistice sau vreo descriere. Dar dacă vom încerca să reconstituim faptele (cu foarte multă rezervă), făcând apel la primele date statistice din Moldova din 1774, vom putea constata că la acea dată exista următoarea situație : La Recensământul din 1774 , Movilița avea un număr de 95 de case iar la Recensământul din 1862 559 case. Dacă de la datele cheie (punct unic de plecare statistică) din 1774 vom merge cu 90 ani mai târziu, în 1862, vom observa că numărul caselor în aceleași colectivități a crescut de 6 ori față de 1774. Întorcându-ne îndărăt cu 100 ani și știind bine că această localitate era în plină afirmare (documentar 1660-1670) fără a aplica de această dată același coeficient de scădere, gândindu-ne la condițiile sociale, în care evolua viața pe aceste meleaguri înainte de Secolul XVI, este lesne de a concluziona că această localitate nu avea un număr de case cu mult mai mic decât în 1774(?) Dat fiind că începând din 1774 și până în 1879, populația era înregistrată pe cap de familie sau casă (fumărit), pentru aflarea numărului locuitorilor se înmulțea numărul de case sau capi de familie cu numărul convențional 5 (care reprezenta în medie numărul persoanelor dintr-o gospodărie) glăsuiește acest document. Deci în Movilița erau în [[1774] 475 locuitori iar în 1862 2795 locuitori. Datele poartă în ele multă relativitate, dar demonstrează o perioadă prosperă, o natalitate extrem de crescută și un excedent natural pozitiv. Media copiilor într-o familie era de 3.

Toponomie Zăbrăuțeană

Toponomia în Zăbrăuț ca și aiurea, poate fi socotită drept istoria nescrisă a locurilor de aici, o adevărată arhivă, unde se păstrează amintirea , atâtor evenimente, întâmplări și fapte, mai mult sau mai puțin vechi, sau importante, care s-au întâmplat de-a lungul timpurilor și au impresionat într-un chip oarecare psihologia - sufletul - popular. Este foarte important să cunoaștem originea cuvântului, numelui, apei, văii și a primului sat "Zubreutsi". Terminarea cuvântului în "eutsi" are la bază pe "ovtsi", variantă mai veche a actualului "eutsi" și care apropie de a unui "u" consonat, astfel "ovutsi" a dat în românește în timp "oûtsi", iar ts a devenit "ț". Documentele slave scrise în Moldova conțin numeroase toponimice formate cu acest sufix care apare sub aspectul originar de "outi". De abia

prin Secolul XVII, întâlnim forma de "euti", prin disimulația lui "o" în "e" apoi a lui "e" în "a", care se perpetuează până astăzi. Numele de Zubroutzi este nume de așezare umană, pe aceste meleaguridin vechi timpuri, precum și numele râului ce străbate zona cu același nume, devenit între timp "Zăbrăuț". A dat numele unei organizații politico-administrative de stat "Plasa Zăbrăuț", precum și "Ocolul Zăbrăuț", comuna de centru "Zăbrăuț" în 1930 cu sediul în Movilița. Strada ce vine din centrul comunei Movilita.Nici momentele din viața localnicilor nu rămân fără ecou și stigmatizează colectivități întregi.Din cele mai vechi timpuri (un speriat sau o speriată, dă numele satului "Sperieți", precum un "deocheat" dă numele satului "Diocheți".Elementul natural georgafic intervine dând naștere numelui satului Movilița (de la movila din partea de sud-est a satului).Rediu semnifică dumbravă sau pădurice, Văleni, colectivitate din vale.Trotușanu semnifică loc deschis în pădure, pajiște sau luminiș.

Spiritualitate și cult;Cultură și învățământ

Spiritualitate și cult

Apariția și răspândirea creștinismului în Zăbrăuț este strâns legată de evoluția acestei credințe pe întreg teritoriul locuit de dacii liberi - carpii - populație stabilă, făuritori ai uneia din cele mai strălucite culturi materiale cunoscute în spațiul carpato-danubian în Secolul IV e.n., sensibili și receptivi la influența romană, într-o măsură mai mare decât alți "barbari", asimilând treptat numeroase populații migratoare, contribuind din plin la răspândirea creștinismului și etnogeneza poporului român.

Biserica cu hramul "Sfântul Ioan Botezătorul" din Chițcani sălășluiește într-o mică livadă, dominată de un nuc bătrân, ce-și întinde crengile spre acoperișul bisericii, în semn ocrotitor, face corp comun cu casele țărănești ce o înconjoară și care case, în vremuri de demult, i-au servit și ca model de arhitectură.Deși lipsesc documente care să-i ateste vechimea, compararea stilului său cu modelul bisericilor lui Ștefan cel Mare - care au inspirat-o - o plasează ca o construcție a celei de-a doua jumătăți a Secolului XV.Tradiția locală vrea să fie mai precisă, invocând anul construcției 1470, având drept ctitori țărani razeși ai locului.Materialul lemnos de esență tare (stejar) de pe loc, din codrii seculari, care a stat la baza construcției, i-a permis să dăinuiască peste o jumătate de mileniu și mult de-acum încolo, mai ales datorită faptului că în 1972 este trecută în evidența monumentelor istorice din România. Modificările structurale în

timp i-au mai lăsat o singură fereastră originală. Mobilierul mai este încă reprezentat de câteva strane vechi sculptate în simbolul solar.

Cultură și învățământ

Deși valea Zăbrăuțului se va bucura mult mai târziu de roadele unui învățământ, în școli locale, documentele Secolului XVI atestă aici o serie de oameni cu funcții militare administrative de stat, un număr impresionant de preoți iar la întocmirea documentelor vremii se specifică în conținutul lor, scriitori de documente, recrutați dintre preoți sau laici, printre care și "Istrate din Șoldești". La Sperieți se atestă documentar existența unui ... "diac Procopie". În anul 1980, personalul didactic din Movilița cuprindea 32 învățători și profesori, din care, în anul școlar 1985-86 mai figurau :
Învățători: Nanu Maria, Crisitan Măndica, Andronic Stana, Nanu Vasile, Gîndac Mariana, Ursuleț Elena-Mistodinis; Ciocîrlan Marița, Mititelu Viorica, Dabija Ion, Drilea Elefteria, Dabija Ioan, Gagea Costică, Antoniu Palaghi. Profesori: Corcoz Maria, Miha Rodica, Milea Mihaela, Codiță Teodor, Codiță Maria, Crăciun Ioan, Gîndac Ilie, Palaghi (director), Lăduncă Doinița, Popa Floare, Raiu Maria și suplinitorii : Pahon Elena, Damian Ioan, Duță Costică, Seciu Viorica, Luncașu Maria, Rusu V-le, Diaconu Maria, Predoiu Cristian.

Viața spirituală - obiceiuri

Există și în Zăbrăuț un "cult al casei". Copiii când se nasc vorbesc de "mama noastră" ... mai târziu capătă noțiunea de "casa noastră" ... pentru a o întregi curând cu noțiunea de "țara noastră".

Etnografie

Moștenirea etnografică "zăbrăuțeană" întregește mărturiile arheologice și documentele istorice asupra prezenței și continuității milenare a oamenilor în acest spațiu de formare și viață românească.

Tipuri de case

Bordeiul

Casa ca adăpost strict necesar, contra intemperiilor și loc de desfășurare a unor ocupații specifice are un trecut milenar pretutindeni, ea apărând pe primele trepte ale dezvoltării sociale. La baza tipurilor

etnografice de case de aici stau mărturie din timpuri milenare (sec. IV î.e.n. - sec. VI e.n.) bordeiul, semibordeiul și locuința la suprafața solului, având la mijloc o vatră pentru încălzit.

Evoluția;Case noi;Curățenia

A trebuit o evoluție de milenii ca locuința să devină ceea ce este și evoluează astăzi. Consecințele necurăteniei au inclus curățenia casei nu numai între activitățile zilnice curente, ci și ca obicei tradițional, în două perioade importante din ciclul anului și al vieții familiare. A fi avut măcar o casă, era o cinste, o obligație de viață, căci țărani cu chirie în Zăbrăuț nu au fost decât cei ce veneau, până la ridicarea unei locuințe proprii

Veritabilă zonă viticolă

Arbustul minunat care se numește viță-de-vie și care a îndulcit viața omului, de milenii, cu strugurii și produsele din struguri s-a confundat în Zăbrăuț cu însăși viața moșilor și strămoșilor noștri. Dovada care păstrează această realitate a culturii viței de vie în Dacia este acțiunea cunoscută a lui Burbebista (Secolul I e.n.) de a defrișa toate viile, atât pentru că acestea se extinseseră foarte mult, cât și pentru că ele considerau o permanentă ispită pentru "barbarii" iubitori de vin. Este un argument în plus, că, cu mult peste două secole înainte de ocupația romană, exista în Dacia o puternică activitate viticolă.